

»FRAMÅT GEMENSAMT»

Kvinnliga Postföreningen – de första tio åren

Av Britta Lundgren

Britta Lundgren, född 1951, är fil kand och doktorand vid Etnologiska institutionen, Umeå universitet. Hon håller för närvarande på med ett avhandlingsarbete om kvinnliga anställda i Postverket, under perioden 1860–1950, med intresset huvudsakligen riktat mot de kvinnliga poststationsföreståndarna. I anslutning till avhandlingsarbetet har Britta Lundgren tidigare publicerat följande artiklar: *Who's Afraid of Augusta Bruhn? A Brief Portrait of a Postmistress in Northern Sweden During the Late 19th Century*. *Ethnologia Scandinavica*, 1986, s 72–83. En kvinna på sin post. *Tvärsnitt*, 2, 1987, s 22–26. »Det äro många postmästarankor som sitta vid tjänsterna efter männen . . .» Om postmästarankor på 1600-talet. *Historisk Tidskrift*, nr 1, 1987, s 23–34.

Inledning

Kvinnlig separatistklubb

Enligt hvad Red. försport lärer nyligen hafva bildats en sammanslutning bland en del kvinnliga funktionärer vid Stockholms postkontor. I saknad af närmare underrättelser om den nya organisationens syfte, verksamhet m.m kunna vi f.n ej lyfta på den slöja hvari företaget möjligen p.g.a sin kvinnliga natur från början insvept sig. (Svenskt Postarkiv 6 april 1903).

Med dessa ord meddelades till en större postallmänhet bildandet av Kvinnliga Postföreningen (KPF) 1903. I samma tidning (nr 9, 1903) bemöter föreningens första ordförande Evelina Andersson redaktörens notis med upplysningar

som bevisa att ingen hemlighetens slöja döljer föreningen och att notisens titel är fullkomligt obefogad.

Hon redogör för det konstituerande mötet den 1 febr 1903 och varför föreningens stadgar av trycktekniska skäl ej tidigare kunnat insändas till tidningen.

Det oaktadt trodde sig Kvinnliga Postföreningen kunna begära att få sin insända korta redogörelse om föreningens bildande och ändamål införd i Sv. P.A., då ju flertalet af dess medlemmar äfven tillhörde P.F. Redaktionen af nämnda organ tycktes dock varit af annan mening och föredragit att i en sarkastisk ton nämna några ord om en mystisk klubb, omsorgsfullt förtigande att den fått bestämd underrättelse om föreningens grundande och dess syfte.

Evelina Andersson förklarar vidare varför föreningen tillkommit:

Ehuru det kan synas vara öfverflödigt att bilda en förening för kvinnliga postfunktionärer, då ju dessa hafva tillträde till P.F., har detta dock visat sig nödvändigt, dels emedan hvarken föreningsstyrelsen eller Stockholms sek-

tion af Posttjänstemännens Förening någonsin oss veterligt, behandlat någon fråga, som särskildt berört de kvinnliga medlemmarnas intressen, och dels emedan dessa, till följd af sin bristande vana att uppträda på något sätt offentligt af lätt förklarlig tillbakadragenhet afstått från att deltaga i de manliga kamraternas diskussioner eller kraftigt tala i egen sak. — —

Redaktören Erik Lannge svarade med att framhålla att 51 kvinnliga posttjänstemän som tidigare tillhört Posttjänstemännens Förening under 1903 ej betalt sin avgift. Han avslutar sitt inlägg med att i avkortat skick återge Evelinas formulering:

Evelina Andersson

Erik Lannge

Vi instämma med artikelförfattaren i »att det kan synas vara öfverflödigt att bilda en förening för kvinnliga postfunktionärer, då ju dessa hafva tillträde till P.F.»

Uppenbart är att bildandet av Kvinnliga Postföreningen upplevdes som kontroversiellt av Svenskt Postarkiv och av Posttjänstemännens Förening. Det var dock inte enbart bildandet av KPF som upplevdes som ett separatisistiskt hot. Samma öde rönt Postmästareföreningen vid dess grundande 1907.

Bildandet

En gammal visdomsregel lyder: Intet land kan höja sig över den nivå, varpå dess kvinnor befinna sig. I så fall skulle Sveriges historia, åtminstone dess postverks vara statt på återgång, dömt efter det sätt, varpå kvinnorna inom detsamma numera behandlas.

Detta citat är hämtat från en anonym skrivelse i Kvinnliga Postföreningens arkivmaterial. I skrivelsen redogörs för förhållandena från 1884 fram till 1927 och får sägas täcka den stämning som låg bakom föreningsbildandet – ett missnöje över hur det kvinnliga arbetet värderades inom postverket.

Vid Kvinnliga Postföreningens första möte i en lokal lånad av Fredrika Bremer-förbundet formulerades syftet för verksamheten:

»att sammanföra i Postverkets tjänst anställda kvinnor till arbete för gemensamma intressen.»

Detta första möte öppnades av postexpeditören fröken Evelina Andersson

hvarrefter t.f Postexpeditören Fröken Ottilia Lewysohn, valdes till ordförande för aftonen och såsom sådan inledde förhandlingarna med att i väl valda ordalag tolka de kvinnliga postfunktionärernas ställning inom Postverket, från år 1884 till närvarande tid och huru hopplös denna ställning alltmer och mer synes blifva. Särskildt uppmanades de yngre att rycka fram i ledet och verka för gemensamma framtida intressen.

Agnes Lönberg

Elin Hacksell

Som första styrelse valdes:

Fröken Evelina Andersson (ordf), fröken Agnes Lönberg (v ordf), fröken Elin Hacksell (sekreterare), fröken Anna Lychou (kassör), fröken Ellen Söderholm, fröken Eva Westerström och fröken Hanna Nelson.

Vid mötet diskuterades bl a namnfrågan – om föreningen skulle heta Stockholms Kvinnliga Postförening eller det förslag som slutligen segrade – Kvinnliga Postföreningen. Namnfrågan speglar diskussionen om landsortens kvinnliga posttjänstemän skulle få vara medlemmar, vilket man enades om. Vid ett senare möte (10 maj 1903) beslöts att medlemmarna på landsorten skulle få information om föreningens arbete via protokollsutdrag i form av s k »budkafvel» tillsammans med meddelande om vidare-sändning. Även om styrelsemötena oftats blev en angelägenhet för huvudstaden var man mycket mån om att behålla kontakterna med och på olika sätt involvera landsortens kvinnliga anställda i arbetet. Att samarbetet för-

löpte tillfredställande kan avläsas i en tacksamhetsskrivelse 1907, undertecknad av 30 medlemmar från landsorten:

För den omtanke och de välbetänkta åtgärder Kvinnl. postföreningens styrelse vidtagit vid åtskilliga tillfällen och särskildt nu senast beträffande kvinnliga postkårens befodringsfrågor hembära undertecknade — — — sitt varma erkännande och djupt kända tack samt uttrycka förhoppning om fortsatt framgångsrikt arbete till föreningens fromma.

Vid nästa styrelsemöte meddelades att ytterligare 176 kvinnor från landsorten undertecknat tacksamhetsskrivelsen.

Förutom denna förening var det flera andra kvinnliga tjänstemannagrupper som organiserade sig vid denna tid. Tillsättandet av 1902 års löne regleringskommitté, var en pådrivande faktor i organiseringsförsöken och strävandena att uppnå bättre förhållanden. 1903 bildades Kvinnliga kontoristföreningen i Stockholm, 1906 Kvinnliga telegrafpersonalens förening och Kvinnliga telefontjänstemannaföreningen och 1907 Föreningen Kvinnor i statens tjänst.

De negativa attityderna från Posttjänstemännens Förening försökte man mildra genom att vid upprepade tillfällen uppmana de egna medlemmarna att ansluta sig till PF.

Viktiga frågor och strategier för handling

Vilka var föreningens verksamhetsområden under den första tioårsperioden? Redan vid andra mötet togs befodringsfrågan upp och denna kom att dominera föreningens arbete under lång tid. Livligt diskuterades uppflyttning i lönegraderna och önskemålet om kvinnornas rätt härtill i tur och ordning på samma sätt som männen. Övriga huvudfrågor var kvinnlig pensionsrätt, gift kvinnas ställning, ålderstillägg och dyrtorstillägg, särskilda postexpeditörstjänster för kvinnor m m. Inför pensionsförslaget 1907 var den kvinnliga pensionsåldern satt till 60 år, männens till 67. Vid KPF:s styrelsemöte 24 febr samma år, där man beslutade om uppvaktning i frågan, upplästes en skrivelse från en landsortsmedlem som påpekade riktigheten av den lägre pensionsåldern för kvinnor:

inte minst för den skull att de (kvinnorna) under hela sin arbetstid inom verket sitta som underordnade, och således arbeta mera och strängare än de manliga tjänstemännen, hvilka förr eller senare blifva befodrade till sådana platser som visserligen kunna vara mera ansvarsfulla, men icke så uppslitande för kroppskrafter och nerver som de, hvilka de kvinnliga i regel äro hänvisade till.

Den naturliga handlingsstrategin för samtliga frågor var att gå via Posttjänstemännens Förening, den fackliga organisation dit även de kvinnliga tjänstemännen var anslutna. Man arbetade också på denna fackligt interna väg, dels genom egna representanter i PF (under en tidsperiod hade exempelvis Kvinnliga Postföreningens mångåriga ordförande Agnes Lönberg även styrelseuppdrag i Posttjänstemännens Förening) dels via försök att påverka medlemmar i PF i »kvinnovänlig» riktning. PF:s möten förbered-

des omsorgsfullt i KPF och många skrivelser avfattades för PF att ta ställning till. Vidare gjorde man flertaliga uppvaktningar hos Generalpoststyrelsen, t ex 1906 när det gällde att höja minimilönen för kvinnliga extra biträden. Ur föreningskassan gavs ersättning till de kvinnor som måste skaffa vikarie för att kunna delta i exempelvis en uppvaktning.

I likhet med övriga kvinnliga yrkessammanslutningar insåg kvinnorna i KPF att eget mera utåtriktat arbete var nödvändigt eftersom man inte helt kunde påräkna stöd från Posttjänstemännens Förening. Vid möte 15 nov 1903 rapporterade exempelvis dåvarande ordförande Evelina Andersson från PF:s möte 26–29 aug:

*Och hade ordförande funnit att de kvinnliga posttjänstemännen hade **intet** att vänta sig af Posttjänstemännens Förening angående denna fråga (befordringsfrågan) utan måste själfva taga den om händer.*

Även vid möte den 21 febr 1909 uttalades missnöje med Posttjänstemännens Förenings

*»värnande» om sina **kvinnliga** medlemmars rätt och deras önskemål.*

Trots dessa konstateranden märks tydligt vid genomgång av föreningsprotokollen den försiktighet i kraven som utmärkte Kvinnliga Postföreningen. Även om man ganska skarpt påpekar att Posttjänstemännens Förening sviker kvinnornas sak röstas radikalare förslag ned gång på gång vid mötena, t ex »lika lön för lika arbete» eller att kvinnor skulle ha rätt till 1:a och 2:a lönegraden för postexpeditörer.

Man är medveten om att de manliga posttjänstemännens intressen sätts före kvinnokraven men väljer ändå ett gemensamt handlande i stället för strävanden enbart i egen sak. Vid några tillfällen fattar man beslut om mera »separatistiskt» betonad handling vid ett styrelsemöte, för att vid nästa möte riva upp beslutet och återgå till försiktighetens väg. Oftast motiveras den försiktiga strategien med att man annars mera skadar än gagnar kvinnorna. Denna motivering framkommer också ofta när kvinnorna uppvaktar enskilda riksdagsmän för att få gehör för sina synpunkter. 1904 vände man sig till häradshövding Staaff i frågan om kvinnornas befordringsrätt. Vid KPF:s årsmöte vädras besvikelsen över att Staaff ej tagit upp frågan

af fruktan att motverka beviljandet af de 100 postexpeditörstjänsterna och därigenom skada de kvinnliga posttjänstemännens befordringsfråga.

Genom Fredrika Bremerförbundets byrå hade mötet inhämtat att även de kvinnliga telegrafisterna var besvikna på Staaffs uteblivna agerande och KPF beslöt att avkräva Staaff

ett bestämdt svar huruvida han tänkte göra något angående de kvinnligas sak vid nuvarande riksdag.

Den nya ordföranden Agnes Lönberg talade också med Staaff som lovade att »så fort lämpligt tillfälle därtill yppade sig» skulle verka för kvinnornas sak. En annan »kvinnovänlig» riksdagsman man ofta anlätade var Carl Lindhagen, som var anknuten till den borgerliga kvinnorörelsen och som tidigt stöttat KPF.

Därmed har jag berört en av de utåtriktade strategier som Kvinnliga Postföreningen använde sig av i sitt arbete i Stockholm – att försöka påverka enskilda riksdagsmän. Vidare sände man till varje postkontor i riket där det fanns kvinnliga anställda en förfrågan om inte någon kunde åta sig att intressera *ortens* riksdagsman för de kvinnliga kraven. Man försökte systematiskt inventera vilka påverkningsbara riksdagsmän det kunde finnas att vända sig till. Att vädja om Fredrika Bremer-förbundets hjälp var en tredje strategi, som också tillämpades. Fredrika Bremer-förbundet var väl etablerad som påtryckningsgrupp och hade inte den politiska belastningen av att vara en fackförening. När det t ex gällde frågan om gift kvinnas ställning i postverket vände man sig 1910 till Fredrika Bremer-förbundet för att få hjälp med att påverka Generalpoststyrelsen.

Debatten i Svenskt Postarkiv 1908

År 1908 blossade en ordentlig debatt om »Kvinnofrågan i posten» upp i tidningen Svenskt Postarkiv. Det var redaktören K.A. Carstensen och sign »E. B-g» som argumenterade mot sign »Postexpeditös» och »Kvinnlig post-expeditör». Bakgrunden var befodringsfrågan och Carl Lindhagens motion i riksdagen om förbehållandet av vissa tjänster för kvinnorna. Debatten speglar den olösta konflikten mellan familjelöneprincipen, som berättigade högre löner och tjänster till männen, och likalönsprincipen – en konflikt som var gällande inom många yrkesområden vid denna tid. I Carstensen's första artikel (nr 17) argumenterar han för mannens rätt till högre lön och befattningar såsom varande eller blivande familjeförsörjare, och skriver vidare att Lindhagen

låtit förleda sig — — och förledaren, det är naturligtvis kvinnan i posten. Därför vill det ock synas, som de kvinnliga posttjänstemännen i och med denna motion öppet beträdd splittringens afväg.

Sign »Postexpeditös» svarar i nr 18:

Angående lönerna anse männen, att vi kvinnor kunna leva så billigt, därför behöfva vi ej så stora löner som de.

Är det ej snarare tvärtom, att vi på grund af våra mindre inkomster måste lefva indraget. Annars borde man ju efter behöfsprincipen också ge de män, som förstå att lefva sparsamt, mindre lön än dem, som föra ett dyrbarare lefnadssätt.

Hur kan en ensam kvinna lefva billigare än en ensam man?

– Hon bemöter protesterna när det gäller kvinnornas krav på uteslutanderätt på 25 postkontor:

Ha icke männen uteslutanderätt på alla 1:sta och 2:dra klassens kontor samt förmånsrätt på 3:dje och 4:de klassens?

»E B-g» skriver i samma nummer av tidningen med åberopande av familjelöneprincipen:

För så vidt postkvinnorna önska att det äkta ståndet skall finnas till och att möjligheten att inträda i detsamma skall kunna beredas de ogifta manliga inom verket och såvida de hysa medkänsla för sina gifta medsystrar, som ju

stå på sina respektive mäns sida i kampen för tillvaron, så böra de också moderera sina anspråk.

I nr 19 citerar »Kvinnlig postexpeditör» Carstensen's uppfattning om »den kvinnliga arbetskraftens underlägsenhet» — — — »och att på grund häraf, vid fri täflan, mannen skall afgå med seger». Hon fortsätter:

Hvarför hafva då de manliga tjänstemännen med sådan energi förfäktat den åsikten, att rätten till befordran till postmästare uteslutande borde vara förbehållen männen?

K A Carstensen

Carstensen och E B-g går åter i svaromål mot »Kvinnlig postexpeditör» och »P-tös», B-g med slutklämmen:

Och hvad det beträffar att damerna genom att komma högre upp på löneskalan skulle vara direkt i vägen, så sen till att ni ej blifva direkt i vägen för eder själfva, ty kommer det därhän, att löneskillnaden mellan man och kvinna kommer att nivelleras bort, så har målet för hennes sträfvanden visat sig vara blott en hägring, ty i öfrigt likställda kommer alltid mannen att göra sig gällande som den af naturen kraftigare utrustade, och kommer med denna medfödda egenskap också att i främsta rummet tagas i anspråk för arbete, och detta kommer säkerligen att medföra ett ännu större åsidosättande af kvinnan än för närvarande är fallet. Betänken eder!

Så böljade debatten fram och tillbaka i ytterligare ett par nummer av tidningen. »Postexpeditös» kontrar med sin version på slutklämmen i nr 20:

Om E. B-g tror att »mannen som den af naturen kraftigare utrustade» skall afgå med segern i kampen om brödet, vill jag påstå att kvinnans sega uthållighet till fullo uppväger denna mannens egenskap.

1	2	3	4	5
Tjänstegrupp och lönegrad.	Fast aflöning för år.	Aflö- nings- förhöj- ning kan erhållas efter följande antal kalender- år.	Lön.	Tjänst- görings- pen- ningar.
	Kr.		Kr.	Kr.
Postmästare af klass 3, kvinnlig.	2 900	3	1 775	1 125
	3 100	3	1 800	1 300
	3 400	—	1 900	1 500
Postmästare af klass 4, kvinnlig.	2 700	3	1 750	950
	2 900	3	1 775	1 125
	3 100	—	1 800	1 300
Förste postexpeditör, kvinnlig.	1 900	3	1 425	475
	2 100	3	1 575	525
	2 300	3	1 650	650
	2 500	—	1 700	800
Postexpeditör, kvinnlig.	1 500	3	1 125	375
	1 700	3	1 275	425
	1 900	3	1 425	475
	2 100	—	1 575	525

1	2	3	4	5
Tjänstegrupp och lönegrad.	Fast aflöning för år.	Aflö- nings- förhöj- ning kan erhållas efter följande antal kalender- år.	Lön.	Tjänst- görings- pen- ningar.
	Kr.		Kr.	Kr.
Förste postexpeditör, manlig.	3 200	3	2 400	800
	3 500	3	2 550	950
	3 800	3	2 700	1 100
	4 200	—	2 900	1 300
Postexpeditör, manlig.	1 800	2	1 350	450
	2 000	2	1 500	500
	2 200	2	1 650	550
	2 400	2	1 800	600
	2 600	3	1 950	650
	2 900	3	2 175	725
	3 200	3	2 400	800
	3 500	3	2 550	950
	3 800	—	2 700	1 100

Tabeller avseende årslöner 1911, ur Postverkets personalförteckning.

Och är det min iakttagelse, att postarbetet på en del synnerligen kraftigt utrustade män inverkar förslöande.

Detta var i hufvudsak, hvad jag önskade säga denna gång.

Som ett led i debatten utsände KPF:s styrelse ett frågeformulär i oktober 1908 till samtliga postkontor i landsorten, där man förhörde sig om det fanns någon skillnad i tjänstgöringsskyldighet mellan män och kvinnor. »E B-g» kommenterar enkäten i nr 18 av Svenskt Postarkiv:

Huru svaren på dessa formulär komma att lyda är lätt att uttänka, då något opartiskt bedömande af förhållandet ju ej kan påräknas från kvinnornas egen sida. Den statistik öfver tjänstgöringsskyldigheten som K.P. på detta sätt tycks vilja upprätta och begagna sig af som stöd för sina fordringar måste under sådana omständigheter betraktas som ytterst litet tillförlitlig.

Vad gav då frågeformuläret för resultat? Enligt föreningsprotokollet den 4 okt hade 74 svar inkommit. Vid 68 postkontor förelåg ingen skillnad i tjänstgöringsskyldighet mellan män och kvinnor. Vid 6 postkontor var kvinnorna befriade från natttjänstgöring men dagsarbetet var ökat och lika fördelat mellan de män och kvinnor, som ej hade nattjänst.

Hela denna debatt visar på hur infekterad »kvinnofrågan» var och vilka starka känslor som uppväcktes när kvinnorna reste krav. Det är kanske inte att undra på att »försiktighetens väg» tedde sig mer lockande än att tvingas ut i denna verbala pajkastning.

Efter de första tio åren

Hur såg kvinnornas situation ut i postverket efter KPF:s första tio verksamhetsår? 1909 infördes skilda löneskalor för kvinnor och män. Postexpeditörerna uppdelades på manliga och kvinnliga, där de manliga förbehölls graderna 1–2 och kvinnorna 3–4. Vid samma tid kopplades postverkets kvinnolönefråga ihop med förhållandet för de kvinnliga telegrafisterna. Detta upplevdes som orättvist eftersom inom postverket kvinnor och män hade samma utbildning och arbete, medan detta ej var fallet för televerket. Gifta kvinnors rättigheter var ej tillgodosedda. Vid Posttjänstemännens Förenings allmänna möte 1912 förekom följande uttalande angående inrättande av nya kvinnliga förste postexpeditörs-tjänster:

fpx-tjänsten ursprungligen tillsattes att leda och övervaka en personal som huvudsakligen består av män. Kvinnorna äro därtill olämpliga. Det var ett oerhört missgrepp att kvinnliga fpx-tjänster någonsin blivit inrättade.

Här framkommer det alltsedan slutet av 1600-talet praktiserade argumentet mot kvinnors chefställning i posten – »att utöva tillsyn går inte an». Kvinnor hade nog sin lämplighet i postverket, men enbart på vissa befattningar och de skulle inte förekomma på överordnade positioner. Mötet godtog dock förslaget att kräva minst 25 nya kvinnliga fpx-tjänster, men citatet visar att mycket arbete återstod för KPF, och åtskilligt uträttades också under de kommande verksamhetsåren. Inte minst behörighetslagen och dess tillämpande kom att bli en besvikelse för kvinnorna och en anledning till nya insatser för Kvinnliga Postföreningen.

Frågor med »politisk anstrykning»

Inom föreningen var man mycket mån om att arbetet inte skulle få ha minsta antydning till vad man menade vara »politisk anstrykning». Dock förekom i vissa fall delade meningar inom styrelsen. Ett slående exempel är motståndet när det gällde att engagera sig i arbetet för kvinnans politiska rösträtt. Första gången frågan uppkommer är i maj 1907 när KPF får en skrivelse från Föreningen för kvinnans politiska rösträtt med anmodan att delta i inbjudan till ett offentligt diskussionsmöte. KPF svarar nej till samarbete. Frågan väcks vid några flera tillfällen och enstaka styrelsemedlemmar uttalar sig positivt till samarbete, men röstas ned. Mest belysande för att

rösträttsaken åstadkom viss schism i styrelsen är ett protokoll den 12 dec 1909. Den ursprungliga formuleringen lyder:

*Upplästes en skrivelse från »Fören. för kvinnans politiska rösträtt» med anhållan om Kvinnl. Pfs. medverkan vid anordnandet af »en serie föreläsningar och öfningar i kommunal medborgarkunskap» samt med hemställan att Kvinnl Pf ville utse en eller två representanter att deltaga i ett utlyst sammanträde i o för diskussion. Efter en liflig debatt för och emot **segrade** »icke rösträttsvänner» inom kvinnl. Pf. och beslöts att Kvinnl. Pf. ej skulle låta representera sig å sammanträdet.*

I det justerade protokollet har de ovan feta kursiverade orden överstrukt. I marginalen återfinns kommentaren: »Obs! Öferstrykningen verkställd af A Lönberg.» Frågan var segsliten och återkom vid flera tillfällen 1917 och 1918. Den 14 okt 1917 återfinns ett brev från px Evelina Andersson som försöker verka för föreningens engagemang gällande rösträtten. Hon skriver:

— — — *Endast genom politisk rösträtt kunna vi erhålla självbestämmerätt och bliva befriade från förmyndarskap.*

Kvinnl. Postföreningen representerar en över hela Sverige spridd tjänstemannakår, som bör visa politisk vakenhet, då det gäller en för hela kåren så livsviktig fråga som den kvinnliga rösträtten.

Men även denna gång röstades nej till samröre med arbetet för politisk rösträtt. Detta är något förvånande med tanke på den allmänna uppslutning som rösträttsarbetet ändå hade. Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt hade i likhet med Fredrika Bremer-förbundet som bas just de lägre tjänstemannaskikten. Föreningen växte mycket snabbt från bildandet 1902 och vid årsskiftet 1908 var 116 föreningar anslutna.

Även 1915 framkom samma tveksamhet när det gäller denna typ av frågor — nu rörde det sig om huruvida KPF ville delta i ett upprop för varaktig fred. Efter att först ha bordlagt frågan vid ett sammanträde röstade man nästa gång nej till deltagande i uppropet.

Föreningen som möjlighet till kvinnlig gemenskap

Kan Kvinnliga Postföreningen ha haft andra mera dolda syften än att enbart verka för postala sakfrågor? Redan ett föreningsbildande i sig stärker medlemmarnas känsla av att utgöra en särskild grupp med gemensamma intressen och kan få en nog så viktig identitetsbekräftande funktion. Det är dock svårt att enbart ur protokollsmaterialet utläsa något om detta. Genomgående för protokollen är deras mycket formella karaktär. Endast undantagsvis glimmar det till av formuleringar som uttrycker gemenskap, kamratanda eller som på andra sätt skvallrar om föreningsarbetet som en källa till samvaro. Vid årsmötet 1908 talade ordföranden exempelvis »om den känsla av samhörighet och sammanhållning, som sammanbinder oss». Vid årsmötet 1909 nämns för första gången förlustelser av något slag — att de efter mötet hade ett enkelt samkväm med supé. Vid ytterligare några tillfällen

finns samkväm nämnda, t ex 1912 när man hade ett »animeradt samkväm under stor tillslutning och kamratlik stämning.»

Här skulle ytterligare forskning, främst genom intervjuer, kunna kasta ljus över föreningens mera dolda liv och funktioner.

*Anna-Lisa Lindberg,
Kvinnliga Postföreningens
sista ordförande.*

Avslutning

I denna artikel har översiktligt presenterats Kvinnliga Postföreningens första tio verksamhetsår, 1903–1913. Årsmötet 1913 avslutades med att ordföranden uttalade ett varmt tack till de närvarande med en uppmaning till sammanhållning – Framåt gemensamt! Föreningen fortlevde fram till 1970 och dess historik är inte skriven. Förhoppningsvis kommer denna kunskapslucka att fyllas, för utan forskning om kvinnornas andel i »det postala broderskapet» kan postal historia aldrig rättfärdigt presenteras.

KÄLLOR och LITTERATUR

Jag tackar Anna-Lisa Lindberg, Piteå som var Kvinnliga Postföreningens sista ordförande och som generöst berett mig tillträde till föreningens protokoll och övrigt arkivmaterial.

Boman, Ruth: Likheter och skillnader mellan den borgerliga och den proletära kvinnorörelsen fram till rösträttsreformen 1919, i Sociologiske forskning nr 3, 1978.

Ericsson, Tom: Den andra fackföreningsrörelsen. Tjänstemän och tjänstemannaorganisationer i Sverige före första världskriget. 1983.

Holter, Harriet (red): Kvinner i fellesskap. 1982.

Med förenade krafter. Historik över Posttjänstemännens Förening 1891–1983

Svenskt Postarkiv. Organ för Posttjänstemännens Förening.

Widemar, Ingrid Gärde: Hatt och huva. Hur stat och kommun tillämpa behörighetslagens principer. 1945.